

**“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)**

M. Mete TAŞLIOVA*

Özet: Ağıt Türk edebiyatının en eski türlerinden birisidir. Yazılı ve sözlü edebiyatta zengin örnekleri bulunmaktadır. Genellikle ölüm konusu ele alınmaktadır. Halk şiiri biçiminde oluşturulmuş örnekleri çalışmamızda kullanılmıştır. Metinler sözlü tarih bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Bu çalışmada kullandığımız metinler Murat Çobanoğlu için söylenmiştir. Yazılı tarih ile sözlü tarihin örtüştüğü alanlardan biri de şiir metinleridir. Ağıtlar sözel tarih açısından önemli kaynaklardır. Ancak sadece bir tarihi metin olarak görülmemelidir. Edebî sözel metin olduğu unutulmadan ele alınmalıdır.

Anahtar kelimeler: Sözlü tarih, Ağıt geleneği, Sözel edebî metin, Halk şiiri, Âşık Murat Çobanoğlu

Laments as Oral Biography of Divine: Âşık Murat Çobanoğlu (1940-2005)

Abstract: “Ağıt”<lament> is one of the oldest types of Turkish literature. Written and oral literature is rich in examples. Usually death is handled. Built in the form of folk poetry used in our study samples. We evaluated these texts on oral history perspective. Used in this study we were told to text Murat Çobanoğlu. Oral history and written history of the area where the overlap of the text are poems. Oral history are important sources of “ağıt”. But only as a historical text should not be viewed. That must be addressed without forgetting verbal literary texts.

Key words: Oral history, Lament tradition, Oral literary texts, Folk poetry, Minstrel Murat Çobanoğlu

Ayrılığın Sözü: Ağıt Türü

İnsanoğlunun ölüm karşısında veya canlı-cansız bir varlığını kaybetme üzüntü, telaş, korku ve heyecan anındaki feryatlarını, isyanlarını, talihsizliklerini, şikâyetlerini düzenli-düzensiz söz ve ezgilerle ifade eden türkülere <şiirlere> Batı Türkçesinde umumiyetle “ağıt” adı verilir. Ağıt söyleyen için “ağıtçı” sözü yaygınlaşmış ve “ağıt yakmak” deyimini türemiştir (Bali 1997:7,14; Elçin 1998:409). Ağıtlar, “insanlığın ortak ıstırabı”nın canlı bir şekilde ifade edildiği edebî

---

* Yrd. Doç. Dr., Hitit Üniversitesi.

metinlerdir. Bu özellikleri sebebiyle ağıtlar, halk şiirinin¹ başlangıçtaki ilk şekilleri olarak kabul edilmektedir² (Görkem 1990:1; Örnek 1979:107). Türk Edebiyatı'nın başlangıcından beri var olan bu tür şiirlerde halkın yaşayışı, birbirleriyle ilişkileri, insanın ölüm, Tanrı, varlık, yokluk, sevgi, öfke ve doğa karşısındaki duygularıyla; ölenin sağlığında başardığı işler, çektiği sıkıntılar ve onun umutları dile getirilir (Özdemir 1994:9). Ağıt yakmaktaki asıl gaye, sayıp sayıp ağlamak, yani bir nevi deşarj olmak ve olayı hikâye etmektir (Çelik 1994:19). Kaybedilenin bir daha yerine getirilemeyeceğinin acısı bütün toplumlarda yasin antropolojik temelini oluşturmaktadır. Yas, toplum tarafından bizim için önemli olarak tanımlanmış insanların ve yakınlarımızdan birinin kaybıyla duyulan acı ve üzüntüyü toplumsal kalıplar içinde ifade etmektedir (Çağlayan 1997:87). Ağıtlardaki³ müzik hususiyetlerini araştıran K. Reinhard, bu türü, müzikal bakımından “uzun hava” ile “kıruk hava”nın arasına yerleştirmenin gereğine işaret etmektedir.../...Adnan Saygun ise, bunların mûsikilerinin “bidâyette pek az inhinâ gösteren ve daha ziyade resitatif karakterleri”nin pek kaybolmadığını ortaya koymuştur. Saygun'a göre, ağıt melodilerinin bazılarında, “muayyen bir motifin bir sihir formülü hâlinde tekrarlandığı” görülmektedir (Görkem 1990:150). Kars örneğinde; yöresel ezgilerde olduğu gibi, âşık tarzı müzikal yapısı içinde, ağıt metinlerinin icra edildiği ezgi formu çeşitlilik göstermektedir⁴.

Söyleniş sebebiyle de yakından ilgili olarak (Şimşek 1991:55) ağıtlarda şekil, çoklukla “dörtlük” esasına dayanmaktadır. Bu şeklin dörtten az veya ziyade biçimlerine rastlanır. Bu kalıpların birden beşe doğru eklenebilen mısra veya beyitleri ağıtın ezgisini arttırıp hafızalarda kalmasını temin eden “nakarat”lardır. Şükrü Elçin (1998:410) ağıtların teknik yapısı hakkında aşağıdaki tespiti yapmıştır:

¹ Halk şairlerinin şahısların ölümü ve diğer sebeplerle söyledikleri ağıtlarda şu özellikler (Görkem 1990:33) bulunmaktadır: a.Şiirler, hece vezninin 11'lisi ve 8'lisi ile “koşma”, “destan” ve “semâî” tarzlarında söylenmişlerdir. b.Kendileri için ağıt söylenen şahıslar, Osmanlı pâdişah ve şehzâdeleri ile diğer devlet erkânıdır. c.Cumhuriyet döneminde ait ağıtlarda, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemâl Atatürk ilk sırayı almaktadır. Bu durum, Türk insanının Atatürk sevgisini gözler önüne serici mahiyettedir. ç.Şâirler, yakın akrabaları ve sevdikleri diğer insanlar için de ağıtlar söylemişlerdir. d.Ağıtlarda, “anonim ağıtlar”dan farklı olarak, “tahkiye unsuru”nun kuvvetli olduğu görülmektedir. e.Bu sebeple bu tür şiirlerin çoğunu, konuları bakımından “ağıt”, tahkiye unsurunun kuvvetli oluşu bakımından “destan” olarak kabul etmek mümkündür.

² Türkiye’de “ağıt” kavramı, yörelere göre içeriği, Türk dünyasında yas törenleri ve ağıtlar için bkz (Görkem 1990: 18-29; 52-68).

³ İncelediğimiz ağıtların bir kısmı Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya’dan temin edilmiştir. Hocam’a teşekkür ederim. Bu çalışmada “elli” farklı metinden seçilen örnekler kullanılmıştır.

⁴ Ağıt destanlarda kullanılan ezgi yapısı da konunun gereği olarak “ağır hava” örnekleriyle söylenmektedir. İcracının becerisi ve bağlama göre bir değişim de söz konusu olmakla birlikte, aynı ağıt destan yöresel müzikal yapı içinde, çok sayıdaki “ağıt hava”ları ile söylenebilmektedir.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

“Bu mahsullerdeki yarım, tam veya zengin kafiyeler daha ziyade ferdi eserlerde görülüyor.../... Bütün ağıtlarda -Divan edebiyatında aruzla yazılan mersiyeler dışında- hece vezni kullanılmaktadır. Tarihi ananeden gelen bu veznin umumiyetle 7, 8 ve 11 hecelileri tercih edilmektedir. 7’den az 11 heceden çok vezinlere de rastlanır. Anonim mahsulü eserlerde tam bir vezin uygunluğu bulunmayabilir. Nesir şeklinde söylenen ağıtlar da vardır.”

Halk şairlerinin ve âşıkların önemli bir kısmında rastladığımız, şiirin şekline dair <teknik> kusurlar, bu çalışmaya dahil ettiğimiz ağıt metinlerinde de görülmektedir. Bunların bir kısmı yazıya aktarılırken matbaa tarafından, bir kısmı da sözlü metnin kâğıda aktarımında imlanın yanlış kullanılmasından kaynaklanan türdendir. Bu nedenle, makale içinde ve “Ağıt Metinleri” başlığında verdiğimiz örneklerde görülebilecek; hece hataları, uyak-ayak, kafiye ve redif kusurları, kelime yanlışları, şiiri aldığımız sözlü ve/veya yazılı kaynakla ilgilidir. Nazım örnekleri üzerinde, herhangi bir değiştirme-düzeltilme yapmadığımız için, kelimelerin yazılışı da dahil olmak üzere, görülecek her türlü kusurun, şiirlerin orijinalinde bulunduğu unutulmamalıdır.

Yazılı Bilgide Âşık Murat Çobanoğlu

01 Kasım 1940 tarihinde doğmuştur (Durbilmez 2005:119-122). Âşık Şenlik’in son çırağı Gülistan Çobanlar’ın oğludur. Dede tarafı Arpaçay’ın Koçköy’ünden olduğu için, kaynaklara Koçköylü olarak geçmiştir. Gençlik yıllarında “Yanani” ve “Devrani” mahlaslarını da kullanmış olan Çobanoğlu, badeli âşıklardandır. Anili Hakkı Virani, Mürsel Sinan, Arif Tellioglu ve Ilgar Çiftçioğlu, yetiştirdiği çıraklarıdır. Son yıllarında, Yener Yılmazoğlu ve Efendi Susanoğlu da, Çobanoğlu’nun çirak olarak yetiştirmeye başladığı isimlerdendi (Kafkasyalı 1998). Konya’da, 1966’da yapılan “Türkiye Âşıklar Bayramı”nın ilk yılına katılmıştır. Bayramda gösterdiği başarı ve 1969 yılında çıkardığı “Kiziroğlu Mustafa Bey” isimli plağı ile tanınmaya başlamıştır. Türkiye’de olduğu kadar, yurt dışında da başarılarla dolu sanat hayatı boyunca birçok ödül kazanmıştır. 26 Mart 2005 tarihinde, Ankara Üniversitesi Göğüs Hastalıkları Hastanesi’nde 65 yaşında hayata veda eden Âşık Murat Çobanoğlu’nun vefatından sonra söylenen ağıtlar, bu çalışmanın konusudur.

Murat Çobanoğlu 20. yüzyıl âşıklığının önemli isimlerinden biri olmasına rağmen, akranı diğer birçok âşıka olduğu gibi, sanatında geçirdiği dönemler ve âşıklıkta her biri müstakil “ustalık” alanı sayılabilecek yönleriyle ilgili tematik çalışmalar yapılmış değildir. Bir iki çalışma istisna tutulacak olursa, bizde, yaşayan sanatçının “sanatçı kişiliği” veya “sanatını oluşturan parçalar” ancak (ve ne yazık ki hâlen) vefatından sonra çalışmaya “değer” görülmektedir. Bu noktada, Murat Çobanoğlu için olduğu kadar özellikle yirminci yüzyılda “usta âşık” konumundaki temsilcilerin bilinmeyen ve yazılı kaynaklarda bulunamayacak yönlerini bu tür ağıt metinlerinde bulabilmekteyiz. Bunun için de ilerleyen dönemde ağıt metinleriyle

beraber, “şairnâme” türündeki eserlerin çoğalmasını beklemek gerekmektedir. Dursun Yıldırım’ın (1998: 91) işaret ettiği sözel ortam kaynaklarının tarihî kişisel bilgiyi sunması, bu yönüyle önem taşımaktadır:

“Sözlü ortam kaynağı, hangi biçim içinde ifade ediliyorsa edilsin, zaman içinde geçip geldiği yüzyılların bilgisini, tarihî olgu ve eylemlerini sınırsız sayıda yeniden düzenleyerek gelen veya kayda geçiren bir sözel belge niteliği taşır. Burada tarihî olgu ile tarihî gerçek, iç içe geçmiş bir biçimde dokunur. Sözlü ortam kaynakları, tarih açısından bu tabiata ve özelliğe sahiptir.”

Bu çalışmada üzerinde inceleme ve tespitlerde bulunacağımız şiir metinlerinin tamamı ağızdan derlenmiş değildir. Makale boyutunu aşacağı için tamamını bu çalışmaya dahil etmediğimiz nazım örnekleri; dergi, kitap, Internet sitesi ve şiir sahiplerinden temin edilmiştir.

Doğan Kaya (2004:274-276) ağıtları yapılarına, konularına ve söylendiği yere göre tasnif etmektedir⁵. Kaynaklarının çeşitliliğini de dikkate alarak, Âşık Murat Çobanoğlu’nun hayatına ve âşıklığına dair genel ve özel “tespit edilmiş” yönlerinden hareketle elimizdeki sözel⁶ ağıt metinlerinde vurgulanan ana konuları şu şekilde sıralayabiliriz:

-Âşıklığı <özellikle hikâyeciliği, Kızıroğlu Mustafa Bey, atışmadaki hüneri>

-Yazılı <biyografik-kitabî> ve sözel <ağıt> metinlerden (veya meslektaşlıktan) hareketle hayatı

-Sosyal hayatı <yurt içinde ve dışında programları, seyahatleri>

-Gelenekteki yeri <Çobanoğlu kahvesiyle birlikte, çırakları ve geleneğe kattıkları>

-Ağıt söyleyenlerin Murat Çobanoğlu’nu ön plana çıkardıkları “kişisel” diğer noktalar

Sözel Tarih Metni Olarak Ağıtlar: Kişinin Sözel <Biyografik> Tarihi

Edebî metinler, ait oldukları cemiyetin ‘aynası’ olarak kabul edilirler. Günümüzde bazı hadiseler sebebiyle söylenen ağıtlarda, ‘yakın geçmişte’ yaşanmış hayata ait pek çok hatıra ve izler bulunmaktadır (Görkem 2001:165). Bu nedenle, sözel tarih, sözlü kültür içinde sıradan insanın yaşadıklarını, tanık olduklarını,

⁵ Ağıt hakkında terim/kavram boyutunda bilgi ve diğer kullanımları için bkz (Doğan Kaya, 2007, Ansiklopedik Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Akçağ Yayını, Erek Matbaası, Ankara, s. 28-43).

⁶ Farklı çalışmalarda sözel kaynakların “yazılı tarih”i tamamlaması, farklılaştırması veya örtüşmesi hakkında çalışmalar yapılmıştır. Teorik yaklaşım ve uygulama metinleri itibarıyla Dursun Yıldırım tarafından yapılan çalışmalar (1998:87-101; 2003:134-142; 2004:131-154) ayrıntılı olduğu için, tekrara düşmemek amacıyla kavram boyutunda bazı başlıklarda “alıntı” yapılacak olup, elimizdeki sözel ağıt metinleriyle Murat Çobanoğlu’nun yazılı kaynaklardaki hayatı ve âşıklığı üzerinde ayrıntılı mukayese yapılmayacaktır.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

çevresinden işittiklerini, çevresindekilere aktarması, dolayısıyla geçmişin hatırlanarak yeniden yaşanması sürecidir (Sever 2008:61; Üçüncü 2004:2). Bir gelenek uygulaması, yeniden meydana gelen bir olay olarak görülebilir. Sanatçı bunları icra ederken, güçlü bir gelenek takipçisi ve dinleyicileri ile arasındaki hisleri dile getiren kişidir. Bu durumda hatıraların, bunlara konu olan kişilerin, hissi yakınlaşmanın ve diğer hususların önemli faktörler olduğu unutulmamalıdır (Honko 1996:75). “Bu noktada, sözel metinlerin içinde yer alan kimi bilgiler, yazılı ortam yaratıcılığı belgelerinin açıkta bıraktığı veya bizi yeterince aydınlatmadığı yerlerde, yapacağımız tarih inşasında bize önemli katkılarda bulunabilir. Bu bilgiler siyasi tarihin, sosyal tarihin, medeniyet tarihinin bir yönüne ışık tutabilir veya açıklanması müphem görünen bir konuya aydınlık kazandırabilir” (Yıldırım 2004:138). Ancak, sözlü kaynaklardan derlenmiş ister elektronik cihazlara kaydedilmiş olarak isterse yazılı materyal hâline getirilerek raptedilmiş metinler olarak ele alınsın, klasik sözel metinlerle özellikle âşıkların ve bununla beraber halk şiiri söyleyenlerin, Murat Çobanoğlu için ortaya koydukları ağıt metinleri, sadece vefatı nedeniyle geçmişte kalmış bir usta âşığı yeniden anmak veya şiir metinleriyle onu hatırlamak olamaz. Zira özellikle âşıkların, geleneği temsil edeceği her türlü icra ortamında, en azından önümüzdeki otuz kırk yıl içinde, Âşık Murat Çobanoğlu’nu dinlemiş veya görmüş kişilerin, âşıklardan her türlü icra ortamında, Çobanoğlu’nun bir şiirini veya bir türküsünü isteyeceklerini düşünmek, geleneği bilenler için âşikârdır. O nedenle, Murat Çobanoğlu için söylenen ağıtlar, sadece bu çalışmada kullandığımız metinlerden ibaret kalmayacaktır⁷.

“Yazılı ortam yaratıcılığında bir tarih eseri, kaynak kişilerden, evraklardan ve kimi zaman bizzat yapılmış gözlemlerden elde edilen bilgilerin bir düzene konması ile inşa edilip vücüd bulur. Sözel ortam yaratıcılığında da, eser yaratıcısının, türkü yacısının gördüklerini, duyduklarını, öğrendiklerini ve yaşadıklarını kendine özgü bir biçimde düzene koyup anında söze ve saza döküp dillendirmesi, söz ve ezgi birlikteliği içinde dokuyup metinleştirmesi de, tarihçiliğin içinde yer alır” (Yıldırım 2004:150). Bu tespitten yola çıkarak şunu belirtmek gerekmektedir; yazılarak oluşturulmasının ötesinde, çeşitli icra ortam ve mekânlarında, âşıkların, doğaçlama olarak söyleyecekleri ağıt örnekleri ve artık Türkiye’nin farklı yerlerinde yapılan âşık programlarında Çobanoğlu için müstakil şölen veya bayram hazırlanması veya hazırlanmış bu tür programların bir bölümünün veya oturumunun Murat Çobanoğlu adıyla gerçekleştirilmesi ve bundan sonra da gerçekleştirilecek olması, ağıt üretim sürecinin devam edeceğini göstermektedir. Bu nedenle, sadece elimizdeki metinlerden hareketle, Murat Çobanoğlu için klasik tarzda bir “kişinin sözel tarihi”ni çıkarmaya çalışmak, oldukça sığ bir sonuç verecektir. Bu itibarla

⁷ Peter Burke’nin (2000:98) sözlü tarih araştırmalarında en önemli konunun “güven” olduğunu belirtmesi, tarihî bilgi ve belgelere katkı sağlama iddiasında olan sözel metinlerin olmazsa olmaz şartıdır elbette. Bu gerçeğe bağlı olarak, bu çalışma kapsamında, elimizde bulunan ağıt metinlerinin tamamı yerine bir kısmı çalışmaya dahil edilmiştir.

elimizdeki metinlerden hareketle, ağıt metinleriyle yazılı biyografik Çobanoğlu bilgilerinin birkaç başlık etrafında değerlendirilmesine çalışılacaktır.

Ağıtta anlatılanlar, ölen kişinin yaşamından parçalar olduğundan, öncelikle o kişinin yaşam öyküsü iyi bilinmelidir. Çünkü ağıtta konu bilinince, artık o ağıtta hiçbir mantıksızlık, hiçbir karışıklık görülmez. Bundan başka ağıtta söylenenlerin o kültürde nelerin karşılığı olduğu da iyi bilinmelidir (Özdemir 1994:29). Elimizdeki metinlerden bir kısmı, Çobanoğlu'nun hayatı hakkında bilgisi olmamakla birlikte "şöhreti" nedeniyle üzüntüyü, abartılı olarak ifade eder niteliktedir⁸. Murat Çobanoğlu'nun oğlu Şentürk Çobanoğlu'na Hatay'ın Kırıkhan ilçesinden Ali Gövler tarafından mektupla gönderilen; gerek teknik kusurları gerekse ağıt türünün içeriğinden koparak "ultra ağıt!" <abartı⁹> sayılabilecek ve diğer metinlerde örneğine rastlanmayan benzetme ve duygulara dair ağıt örneği şöyledir (4 kıtalık ağıtın birinci ve dördüncü kıtaları):

Sevda Buna Derler Be Hey Erenler

Senin için kıyanlar var canına

Ölüp de gelmek isteyenler var yanına

Sen eriştin mertebene makama

Genç ihtiyar söylüyorlar kalk Çobanoğlu

.../...

Ali Gövler der ki Yılmazoğlu Yener'e

Gel bir şeyler söyle Çobanoğlu hemşerilerine

İğneler takım, dudaklarınıza dillerinize

Genç ihtiyar söylüyorlar kalk Çobanoğlu

Ağıt dörtlükleri, kimi zaman, o kişinin kendisinden sonra yapılmasını diğer bir söyleyişle yerine getirilmesini istediği konuları içeren mısralar ve dörtlüklerden de oluşmaktadır. Özellikle, yaşadığı dönemde, kendisiyle sürekli yakın münasebette bulunanlar tarafından söylenen veya yazılan ağıtlarda, kaybedilen kişiyle ilgili bazı umutlar da dile getirilmektedir¹⁰.

⁸ Tarihî konularda destanlardan yararlanmanın oldukça önemli ve zor bir iş olduğunun altını çizen Zeki Velidî Togan (1981:47-48) şu uyarıda bulunmaktadır: "...Bunu usuliyile yapabilen tarihçi hem tarihin ilim olarak ne demek olduğunu anlamış hem de metod ve intikadın ne olduğunu tamamiyle kavramış bir âlim olduğunu gösterir ve ancak bu gibi zevatın elinde sert bir intikade tabi tutularak istifade edilen destanlar çok kıymetli menba şeklini alabiliyorlar. Bu şeraite malik olmayan bir tarihçi destanlara baş vurursa başa çıkamaz ve bütün işini berhad ede(r). Binaenaleyh kâfi derecede usule ve intikad yollarına vakıf olmadıkları halde tarih ile meşgul olanlara, tarihî davaları isbat zımında destanların yardımına müracaat etmemeyi tavsiye etmek pek yerinde ve hayırhane bir tavsiye olur."

⁹ İlhan Başgöz (2004:27) bazı ağıt metinlerinde abartının, "gerçeklik" dışına çıktığı üzerinde durmaktadır.

¹⁰ Halk şiiri tarzında oluşturulmuş ve sosyal mahiyetteki her türlü konuyu işleyen bu tarzdaki ağıtlar hakkında makale ve tebliğ yapısında bol miktarda çalışma yapılmıştır.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Demiş beni Kars’a gömün	Onbeş gün de hastanede yatmışsın
Ordadır şöhretim ünüm	Dostlarına vasiyetin yapmışsın
Karstır benim elim günüm	Bir ay önce memlekete gitmişsin
Dostlar Çobanoğlu dedi	Sarılmış oğluna kıza aşığım
(Zavotçu t.y.:46-47)	(Kayserili Halk Âşığı Hayri Toprak ¹¹)

Her iki dörtlükte de Murat Çobanoğlu’nun “bıraktığı düşünülen” vasiyet ifadeleri yer almaktadır. Bu söyleyişi; Çobanoğlu’nun Kars’ta toprağa verilmiş olmasının “yerindeliğini” vurgulamaya dönük düşünce olduğu biçiminde de kabul etmek mümkündür. Ancak, Çobanoğlu’nun “sağlık kontrolü” için hastaneye gelmesi, aynı gün yatırılması ve vefatı 2 aylık sürede gerçekleşmiş olup, herhangi bir vasiyet söz konusu olmamıştır. Zira hastaneye yattığı güne kadar, Murat Çobanoğlu günlük hayatını ve âşıklığını yoğun şekilde icra etmeğe devam etmekteydi. Zavotçu’ya ait metinde “diller, eller, teller, ballar...” biçiminde süren ayağı “dostlar” ile bozması ve “eller”i iki kez kullanmasıyla beraber, Çobanoğlu’nun Kars’ta defnedilmek istemesi gibi bir vasiyeti olmamıştır. Şiirlerinde memleket temasını yoğun olarak işleyen Çobanoğlu’nun vefatından sonra da doğup büyüdüğü topraklarda olması gerektiği düşüncesini, ağıt söyleyen Âşık Tuncay Zavotçu’ya böyle düşündürmüş olmalıdır.

Oluşturulması, Sunulması <İcra> Bakımından <Yazılı Sözlü ve Elektronik Ortam> Ağıtlar

Elimizdeki ağıt metinlerinin yarısından fazlası “âşık”lar tarafından oluşturulmuştur. Hece ile yazan şairlere ait ağıt metinleri de bulunmakla birlikte; ikinci gruptaki metinlerde, genel itibarıyla, Çobanoğlu’nun âşıklığına övgüyle beraber vefatından duyulan üzüntü dile getirilmiştir. Âşıkların oluşturduğu ağıtlar; Çobanoğlu ile uzun yıllar ve farklı zeminlerde birliktelik nedeniyle söylendiği için, sözel tarihi değer taşıyan metinler olması yönüyle önemlidir.

“Ölümün büyük üzüntüsü içinde kimse ağıtı kaydetmeyi düşünmez. Bu nedene hemen hiçbir ağıt, törende ortaya çıktığı an yazıya geçirilmiş değildir. Yayınlanan ağıtların hepsi, törenden sonra bir kişinin hatırladığı veya hatırlıyor sandığı biçimde bize ulaşmıştır. Ağıt yas töreninden sonra onu hatırlayan insanın hafızasında, değerler sistemine, ağıt bilme yeteneğine göre önemli bir oluşum geçirir, belli ölçülerde yeniden yaratılabilir” (Başgöz 2004:17). Destan tarzında olanlar da dahil olmak üzere (Ö. Çobanoğlu 2000:91-92) şiir metinlerinin yapısına baktığımız zaman; bazı kıtalarda başlangıçta bir nida bir sesleniş söz konusudur. “Hey”, “Be Hey”, “Hey Gidi” türünden nidalar ağıt sahiplerinin, şiirlerini sözel icra mekânında bir dinleyici kitleye yapıyormuş edasıyla oluşturulduğu formata uygundur. Oysa bu şiirlerin tamamına yakını, dinleyici önünde veya icra anında oluşturulmuş değildir.

Metin üzerinden, şekil ve birkaç başlık altında yapılan “ağıt” destan-şiir çalışmalarından biri için bkz. (Köksal 1996:234-240).

¹¹ 7 kitalık bu şiir Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya’dan alınmıştır.

Ağıtların bir kısmı âşıkların teyp kasetlerinden¹² elde edilmiştir. Diğer bir kısmı ise kitap, dergi ve ağıt sahibinin yazdığı mektup ve notlardan sağlanmıştır. “Sözel ortam yaratıcılığında üretilen bu metinler ile yazılı ortam yaratıcılığında üretilen metinler arasında, en önemli temel fark onların muhafaza edilmeleri ve yayılmaları, okuyucu ve dinleyiciye ulaşma biçimleridir” (Yıldırım 2003:134). Teyp kasetlerinden elde edilenler; irticalen söylenmemiş, daha önce hazırlanmış dörtlüklerin stüdyoya girilmesinden itibaren seslendirilmesi biçimindedir. Yazılı ortamlardan derlenen metinler ise Çobanoğlu'nun vefatından sonra; belli bir düşünce süresinden sonra oluşturulmuş olup, muhtemelen birkaç kez de düzeltilmiş metinlerdir. Bu yapıdaki ağıt örneği olarak Ahmet Poyrazoğlu'na ait iki metnin, teyp kasetinin girişinde ve ikinci ağıta geçişteki “hitap” cümleleri de dahil olmak üzere, deşifresi şöyledir:

Çobanoğlu'na Ağıt 1¹³

Ahmet Poyrazoğlu, kasetin A yüzünün ilk parçası olan ağıt-destan başlamadan önce şu açıklamayı <konuşmayı> yapmaktadır: *Kıymetli dinliyenlerimiz! Yakın bir zamanda, felek, dünya bahçesinden yine bir fidan devirdi. Murat Çobanoğlu üstadımız aramızdan ayrıldı, Hakk'a yürüdü. Allah rahmet etsin. Ben Ozan Poyrazoğlu, saygıdeğer üstada içimden gelen, dilimin döndüğü kadar, bakalım nasıl duygularla ne söyleyeceğim. Sağ olun, var olun*¹⁴.

Yirmi altı martta, iki bin beşte¹⁵,
Kayıp etti Murat Çobanoğlu'nu,
Aldık acı haber, yandık ateşte¹⁶,
Kayıp etti Murat Çobanoğlu'nu¹⁷.

¹² Elektronik icra ortamlarında ve/veya elektronik araçlara ve araçlarla kaydedilmiş metinler için bkz. Mete Taşlıova, 2006, “Elektronik Cönk Kavramı ve Türk Halkbiliminin Değeri Bilinmeyen Kaynakları”, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Güz, Sayı 5, Ankara, s. 89-112.

¹³ “Ozan Poyrazoğlu-Çobanoğlu'na Ağıt” ismini taşıyan kaset “Yılmazoğlu Müzik-İstanbul” etiketini taşımaktadır. Kasetin A yüzünde 4, B yüzünde 4 parça mevcuttur. Van Ercişli Ahmet Poyrazoğlu'nun “Ozan” sıfatını kullanması, diğer âşık kasetlerinde sık görülen bir tercih değildir. Kasetin kapağında elinde sazıyla fotoğrafı yer alan Poyrazoğlu'nun, kartonetin iç yüzünde de fotoğrafları yer almaktadır. Ayrıca, kasette bulunan 8 parçanın, tamamının ezgisi Poyrazoğlu'na ait gösterilmektedir. Okunan parçaların 2 tanesinin sözleri anonim, 1 tanesi de Ercişli Emrah'a, 1 tanesi de Köroğlu anlatmalarına aittir. Kasetin kartonetinde A ve B yüzlerinde sıralanmış türkü düzeni, kasetin içinde karışık şekilde yer almıştır.

¹⁴ Ahmet Poyrazoğlu'na ait 2 ayrı ayakta söylediği ağıt-destanların, ezgiye bağlı olarak şekillenen <değişen-uzayan> mısra ve dörtlük hususiyetleri aşağıdaki gibidir. Kasette bu tür ağıtlar peş peşe söylenmektedir. .Bizim inceleyeceklerimiz A yüzündeki ilk iki parçadır.

¹⁵ 1. mısra “... iki bin beşte” kısmı 2 kez söylenmektedir.

¹⁶ 3. mısra iki kez tekrar edilmektedir. İkinci söyleyişte “... yandım ateşte” şeklinde söylenmektedir.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

El açtım da yaradana yalvardım,
Kader böyle imiş olmadı yardım,
Elimden ne gelir, çırpındım durdum,
Kayıp etti Murat Çobanoğlu’nu¹⁸.
Amansız hastalık yedi bitirdi,
Koca bir çınarı yere yatırdı,
En verimli çağda aldı götürdü,
Kayıp etti Murat Çobanoğlu’nu¹⁹.
Şahin kuşu gibi uçtu yuvadan,
Tabipler çaresiz kaldı devadan,
Dostlar unutmayın hayır duvadın,
Kayıp etti Murat Çobanoğlu’nu²⁰.
Poyrazoğlu der ki, yüzü ağ olsun,
Mekânı cennette, yeri bağ olsun,
Bütün sevenlerin başı sağ olsun²¹
Kayıp etti Murat Çobanoğlu’nu²².

Ahmet Poyrazoğlu, bu ağıt-destanını bitirdikten sonra, şu konuşmayı yapmaktadır: *Evet aziz dinliyenlerimiz! 26 mart akşamı. Ankara’dan bir telefon geldi. Ariyan Şeref Taşlıova üstat ve ardından Muhlis Denizer. “Çobanoğlu’nu kaybettik diyordu” şaşırılmıştır. Kıymetli arkadaşım Yener Yılmazoğlu’nu aradım. Sordum. Doğruydu ve Ankara’ya defnedileceklerini söylediler. Arkadaşları aradım. Gece yarısı yola çıkarsak ulaşırız dedik. Üç buçukta arkadaşım Hilmi Şahballı, Orhan Üstandağ ve ben yola çıktık ama malesef daha da iyi olmuş. Vasiyeti üzerine rahmetliyi Kars’a götüreceklermiş. Yapılan törene ulaşamadık. Ankara’ya gittiğimiz zaman kervan çoktan Kars’a yönelmişti. Arkadaşlarla mahsun olduk. O ara sanki Ankara’nın üzerinde bir bölük kuş pervaz edip doğruya doğru gidiyorsun. Kalemimi aldım, bakalım ki ne söyledim:*

Çobanoğlu’na Ağıt 2

Kuşlar giderseniz siz Kars eline,
Çobanoğlu Kars’a geldi söyleyin.
Yorulmuş yollarda bir telli turna,
Ok vurdu bağrını deldi söyleyin²³.

¹⁷ 4. mısra 2 kez tekrar edilmektedir.

¹⁸ 4. mısra 2 tek tekrar edilmektedir.

¹⁹ 3. ve 4. mısralar 2 kez tekrar edilmektedir.

²⁰ 3. ve 4. mısralar 2 kez tekrar edilmektedir.

²¹ 3. mısra ikinci tekrarda “Bütün Karslıların başı sağ olsun”, üçüncü tekrarda ise “Bütün âşıkların başı sağ olsun” şeklinde söylenmektedir.

²² 4. mısra 2 kez tekrar edilmektedir.

²³ 3. ve 4. mısralar 2 tek tekrar edilmektedir. Ahmet Poyrazoğlu’nun şiir kitabında (2006: 298), bu mısra şu şekilde verilmiştir: “Ok değdi bağrımı deldi söyleyin”

Üzerinde döndü ecel kuşları,
Bir çare etmedi gözde yaşları,
Ardından ağlıyor arkadaşları²⁴,
Yandı ciğer, gözler doldu söyleyin²⁵.
Sazı omuzunda nazlı gezerdi,
Meclislerde mana mantık sezerdi,
Türküleri göz yaşıyla yazardı,
Felek künyesinden sildi söyleyin²⁶.
Poyrazoğlu şeyda bülbül dili yok,
Sazı mahzun kaldı, öten teli yok,
Meydanda gürleyen Çobanoğlu yok,
Kiziroğlu öksüz kaldı söyleyin²⁷.

Bu çalışmada kullandığımız ağıt metinlerinin bir kısmı ise bazı sosyal ortamlarda veya özel icra mekânlarında, Çobanoğlu'nun vefatının oluşturduğu ruh hâlinin o anda dile getirilmesi ve aynı şiirin hatırlandığı kadarıyla yazıya geçirilmesi biçimindedir. Yazıya geçirilen bu şiirler, Murat Çobanoğlu'nun aile fertlerinden birine, Şeref Taşlıova'ya veya üçüncü bir kişiye elden verilmiş veya gönderilmiştir. Elimizdeki şiirlerin, yazılı ortamda oluşturulduğuna örnek olarak Harika Ufuk'un, şiir kitabına koyduğu metin ile Âşık Şeref Taşlıova'ya mektupla²⁸ gönderdiği metin arasında, aynı şiir olmasına rağmen, farklılıklar görülmektedir. Bu farklılıkları, mısraların sonundaki parantez içinde gösterilmiştir.

Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu'na

Çobanlar evladı, Kars'ın yıldızı,
Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz! (Hiç sevmedi uğursuzu hırsızı)
İçi dışı birdi; yoktu yaldızı,
Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz!
Babası, ustası, koca Gülistan, (Babası, hocası, pîri Gülistan)
Âşıklar şahıdır, belki de sultan,
Güzel öğütleri hayata katan,

²⁴ 3. mısra ikinci söyleyişte "Peşinden ağlıyor arkadaşları" şeklini almaktadır.

²⁵ 4. mısra 2 kez tekrar edilmektedir.

²⁶ 3. ve 4. mısralar 2 kez tekrar edilmektedir. Kasette bu şekilde yer alan dörtlük, Poyrazoğlu'nun kitabında şu şekilde yer almıştır:

Meclislerde mana mantık sezerdi,
Sazı omuzunda usul gezerdi,
Şiirlerin göz yaşıyla yazardı,
Felek terse kalem çaldı söyleyin.

²⁷ 3. ve 4. mısralar 2 kez tekrar edilmektedir. Bu dörtlüğün ilk iki mısrası da, kitapta şu şekilde verilmiştir:

Poyrazoğlu der ki, şeyda dili yok,
Sazı yaşlı durur ötmez teli yok,

²⁸ El yazılı mektup, "Şeref Taşlıova Arşivi"nde bulunmaktadır

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz!
Çobanoğlu; ilme önem verirdi,
Karşısında cahil durmaz erirdi,
İnsan sevgisiyle dal göverirdi, (İnsanları çok sever, gönle girirdi)
Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz!
Kara gözlüsüne şiirler yazan,
Sağlığı bozulup dertleri azan, (Sağlığı kötüleşip dertleri azan)
Sancidan kıvranan saklayan bazan,
Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz!
Harika kederli, çok acı kayıp, (Harika diyor ki çok acı kayıp)
Çobanoğlu'muzu çok sevip sayıp,
Yolundan gitmemek ne büyük ayıp,
Gönüllerde yaşar, Çobanoğlu'muz! (Ufuk 2008:43²⁹)

Âşıkların ve halk şairlerinin söylediği <yazdığı> ağıt örnekleri, anonim veya diğer yapıdakilerden farklılık göstermektedir. Her türlü afet ve büyük sosyal olayları konu alan ağıtlar söylemekle beraber bir kişinin ölümü üzerine söylenenler yoğunluk göstermektedir. Ağıt metninin içeriğini; ölenin yaşı, cinsiyeti, ailedeki ve toplumdaki yeri, mesleği, statüsü ve dinî kimliği gibi faktörler oluşturmaktadır.

Âşık Murat Çobanoğlu'nu uzun yıllar tanıyan ve birlikte icralarda bulunmuş âşıklara ait metinlerde, tam olarak ağıt türüne uygun şeklide, “üzüntü” ve gelenek için oluşan “boşluk” işlenmektedir. Hâl böyle olunca, hemen bütün metinlerde, Çobanoğlu'nun sözel biyografisine veya sanatına dair ipuçlarını bulmak mümkün olmamaktadır. Ancak, üzüntüyü işlemekle beraber, Murat Çobanoğlu'nu birkaç yönüyle de olsa “tasvir” ederek öncelikle âşıklığını açıklayan, bununla beraber kişiliğine ve aile yapısına dair bazı hususları işleyen örnekler de mevcuttur. Bu yapıdaki şiirlerde, Çobanoğlu'nun hayatını konu alan yazılı kaynaklarda³⁰ verilen bilgilerle çelişen bir durum görülmemektedir. Hastanede yattığı süre iki aydan fazla olduğu hâlde, bazı ağıt örneklerinde bu süre 15 gün olarak söylenmiştir. Bununla beraber, vefatından önce “beni Kars'a defnedin” biçiminde bir vasiyeti olmadığı hâlde, Kars'a defnedilmiş olması, vasiyetinin yerine getirilmesi biçiminde söylenmiştir. Vefatının üzerinden henüz 5 yıl geçmesine ve elimizdeki bazı ağıt metinlerinin, “hayranlık” nedeniyle oluşturmaları da göz önüne alındığında, bütün ağıt metinlerinde verilen bilgiler, yazılı kaynaklarla örtüşmektedir.

²⁹ Harika Ufuk, kitabında, bu ağıt şiirin yazılma nedenini şöyle açıklamaktadır: Bu şiir Karşlı Murat Çobanoğlu adına 2006 Mayıs'ında düzenlenen Âşıklar Bayramındaki atmosferden etkilenerek yazılmıştır.

³⁰ Müstakil çalışma olması bakımından bkz: Ali Kafkasyalı, 1998, Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı-Eserleri, 72 Tasarım Dizgi Fotokopi Ofset, Ankara. (666 S.); Bayram Durbilmez, 1993, Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatı ve Eserleri, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Kayseri. (VII+547 S.)

Bu çalışmaya bir kısmını dahil ettiğimiz ancak ilerleyen yıllarda daha da artacağını düşündüğümüz bu ağıtların çoğalmasına paralel olarak; icra ortamlarında “Âşık Murat Çobanoğlu’nun bir deyişi veya şiiri” sunulacağı gibi, ağıt metinleri de bu bağlamda âşıkların dilinde topluma aktarılacaktır. Çünkü Anadolu sahası âşıklığında, her ne kadar düğün ve kahve icraları bugün için geçmişle mukayese edilemeyecek günler yaşıyor olsa da, geleneğin yapısında olan “usta malı” söylemek devam etmektedir. Usta malı deyişlerin yanında “ustaya ağıt” yapısıyla işlenecek bu metinler, türküleşerek dilden dile dolaşacaktır. Ve kuvvetle muhtemeldir ki, sözel hafızada yaşayan Murat Çobanoğlu “tasviri”ne uygun eklemeler ve dönüştürmelerle, başlangıçta “kısa hikâye” biçiminde oluşacak anlatılar, zamanla müstakil halk hikâyesi formunda metinlerin oluşmasını sağlayacaktır. Bunun en güzel örneğini, âşıkların dilinde “Âşık Şenlik’in İran Seferi” veya “Âşık Şenlik’in Revan Seyahati” adlarıyla farklı içerikte anlatılan metinleri gösterebiliriz.

Sözel Tarih Belgesi Olarak Ağıtlarda Murat Çobanoğlu

Âşıkların ve diğer ağıt söyleyicilerin oluşturduğu, ölenin hatırlanarak hayırla yâd edilmesini ön planda sunan (Ö. Çobanoğlu 2000:108) düz şiir metinleri olduğu gibi yine âşık tarzına veya yörenin mahallî karakteristiğine uygun şekilde bazı metinler ezgileriyle birlikte doğmakta ve olayların yaşanması esnasında yakılmaktadır (Yıldırım 2003:151). Elimizdeki metinlerin bir kısmının, gerek vefatının duyulması gerekse toprağa verilmesi sürecinde yaşananlara şahit olan ve sürecin içinde olanlar tarafından o anda hissedilerek sözel bellekte yer ettiğini diğer bir söyleyişle zihinde “ağıtın düzldüğünü” söylemek mümkündür. Bunu gördüğümüz âşıklar da ifade etmiştir. O anda hangi konu veya konuların ilk planda akla geldiği ise ağıtın sahibinin Çobanoğlu ile yakınlığı veya tanışıklığı derecesiyle ilgilidir.

Şeref Taşlıova ile elli yıllık sanat ve kader arkadaşlığı, ağıt sahibi tarafından metnin bir dörtlüğünde ifade edilmiştir;

Çok ahdetmiş konamamış bir dala
Sırayla ölüm gelirmiş kula
Şeref Taşlıovayla çıkardı yola
Dereli tepeli düze aşığım
(Kayserili Halk Âşığı Hayri Toprak)

Kızıroğlu Mustağa Bey, Murat Çobanoğlu ile özdeşleşmişti. Halk arasında adeta biri diğerinin yerine kullanılır gibiydi. Bu husus ağıt sahipleri tarafından da dile getirilmiştir;

Vururdu tellere diyordu peh peh	Ustası gitti koşmanın
Ağlardın bir zaman gülerdin kah kah	Leb değmez taşlamanın
Gördümki yalanmış bu dünya vallah	Kızıroğlu Mustafa'nın
Matem yaşatıyon bize aşağım	Divanı yarıda kaldı
(Kayserili Halk Âşığı Hayri Toprak)	(Doster 2005:30)

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Hikâye anlatıp gülüşmek için;
Kederi, sevinci bölüşmek için;
Kiziroğlu ile buluşmak için;
Keleşleri bir bir sayıp gidiyor!
(Mustafa Aslan³¹)

Çobanoğlu, Konya’da 1966 yılında başlayan “Türkiye Âşıklar Bayramı”nın ilk yılından itibaren, son dönemlerine kadar katılan âşıklardan biriydi. Ağıt metinlerinde bununla ilgili konular, Konya ismiyle anlatılmakta ve beraberinde Feyzi Halıcı da bu konunun işlenmesinde vurgulanmaktadır. Âşık Veli Cananî’nin ağıtında değinildiği üzere, Murat Çobanoğlu ilk âşıklar bayramında Müdamî ile “atışmaya çıkmıştır.” Bu karşılaşma, henüz 26 yaşında genç bir âşık ile “ustalık” makamındaki Âşık Sabit Müdamî Ataman’ın karşılaşmasıdır. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında yeni bir kuşak ve yeni söyleyişlerle adımları atılan gelenek tarihi için de dikkat çekici bir başlangıç olan bu atışma, ağıt metninde unutulmayan bir konu hâlinde sözel tarihe kaydedilmiştir. Âşık Mürsel Sinan 12 kıtalık ağıtın dördüncü kıtasında, Âşık Cananî de 14 kıtalık ağıtın dokuzuncu kıtasında bu konuyu işlemektedir;

Âşıklar bayramı o güzel Konya
Halıcı babamız bir denir derya
Duyuldu şöhretin bütün dünyaya
Yükseldi göklere ün Çobanoğlu
(Sinan 2005:31)

Müdamî’yle çıkardılar divana
Davut Sulari’yle girdin meydana
Kırk yıl birincilik kaldı nişana
Adın yarışmadan pay Çobanoğlu
(Cananî 2007:88-89)

Yukarıda metnini verdiğimiz için burada tekrar alıntı yapmayacağımız Harika Ufuk’a ait şiirin üçüncü kıtasında, Çobanoğlu’nun “ilme önem” verdiği bilgisi; hem bilimsel bilgiye hem de kendisinin eğitime verdiği değere atıf niteliği taşımaktadır. Murat Çobanoğlu, lise diplomasını dışarıdan bitirme sınavlarına girerek almıştır.

³¹ Akademisyen şair Yrd. Doç. Dr. Mustafa Aslan’ın şiiri, Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya’dan temin edilmiştir. İkinci bir örneği olmadığı için burada değinmek gereken bir başka ilgili konu da Çobanoğlu’nun mizah yönüdür. Ağıt metinlerinde bu yönüne dair pek de örnek yoktur. Ancak, fıkralar, komik yakıştırmalar ve yaşanmış bazı vakaların âşığın dilinde mizahî boyutta sunulması Çobanoğlu’nun icralarının ayrılmaz parçalarıdır. Mustafa Aslan, Çobanoğlu’nun anlattığı; çocuk daha gençlik çağına yeni girmiştir. Annesine evlenmek istediğini söyler. Kendisi daha çocuk olduğu hâlde çok istediği için evlendirilir. Küçük yaşta evlendirilen çocuğun o hâliyle baba olması söz konusudur ve böylesi bir çocuğun doğan çocuğuna “Gürbüz” ismi verilir. Buradaki ironi, icra anında, Çobanoğlu’nun dilinden anlatıldığı durumda, bu fikranın öncesinde veya sonrasında söylenen nazım örnekleriyle bütünlük oluşturmaktadır. Mustafa Aslan şöyle ifade etmektedir:

Durumu arzettim işte sizlere!
Daha derman gelmez titrek dizlere!
“Gürbüz Çocuk” emanettir bizlere!
Sanki yürekleri oyup gidiyor!

Ayrıca üniversite seçme sınavıyla kazandığı Açık Öğretim Fakültesi'ne kayıt yaptırmıştır. Şiirin dördüncü kıtasında değinildiği üzere; âşıkların, rüyada bade içip Hak âşığı olarak “normal kişilikten sanatçı kişiliğe” (Günay 1992) geçtiğini bilmekteyiz. Murat Çobanoğlu'nun şahsında bunu düşünürken, badeli âşık olmasının ötesinde, çeşitli icra ortamlarında yaptığı fasıllarda sürekli olarak şunu gözlemlemiş durumdayız; Çobanoğlu, eşini ve eşiyile ilgili bazı vakaları espri yollu kısa anlatmalarla dinleyicilere aktarmıştır. Ancak bu espri yaklaşımı, dolaylı olarak bazen eşini, annesi ile mukayese ederek bir eleştiri gibi görünse de, aslında, kendisini dinleyenlerin huzurunda, eşini anması ve onu takdim etmesi bakımından anlamlıdır.

“Elli yıllık kader arkadaşlığı” hâlinde Çobanoğlu'nun vefat ettiği saate kadar süren sanat ve hayat arkadaşlığı noktasında Âşık Şeref Taşlıova ile birlikteliği de ağıt metinlerinde yer almaktadır. 20. yüzyılın özellikle ikinci yarısından itibaren, Anadolu âşıklığında adeta ikili icranın “uluslararası” mahiyette de örneği sayılabilecek Çobanoğlu Taşlıova birlikteliğinin, hem yetiştirdikleri çıraklar hem de geleneğin “âşıklar bayramı” yapısındaki programlarda <fasıl-icra> olduğu gibi, yurt içinde ve dışında her tür icra ortamında temsil edilmesi noktasında üzerinde durulması gerekmektedir³². Özellikle düğün icralarıyla geleneğe yerleşen “ikili âşık icraları” Taşlıova ve Çobanoğlu birlikteliğinden önce, düğünlere çağrılan iki veya bazen üç âşığın, dinleyicinin isteğine bağlı; atışma, karşılaşma veya ikili hikâye anlatmak ya da hikâyede geçen karşılıklı deyişleri iki âşığın söyleşmesi esasına dayalı icralarla oluşabilmekteydi. Ancak, Çobanoğlu ve Taşlıova, geleneğe dair hemen her türü, ikili icra içinde işleyerek zenginleştirmişlerdir. Sadece “müstakil bir gelenek” yaklaşımıyla yapılan çalışmalarda, âşığı “tekil” icracı gören yaklaşımların yanında, “iki âşığın <ikili icra> fasıl yapısı” üzerinde, geleneğe kazandırdıkları yenilikler³³ üzerinde durulması gerekmektedir. Bu hususun yer aldığı ağıt dörtlükleri şöyledir;

³² Âşık Şeref Taşlıova'nın Âşık Murat Çobanoğlu'yla tanışması hakkında verdiği bilgi şöyledir; “Ben, Âşık Murat Çobanoğlu'nu 1954'te, Kars'ta Şenyuva Otelinin kahvesinde tanıdım. O tarihte, köyden Kars'a gelmiştim. Âşıklar Kars'ta kahvelerde saz çalıp türküler söylerdi, o yıllar aynı zamanda benim de âşıklığa başladığım yıllardı. Usta âşıklarla tanışmaya devam ediyordum. Bunların arasında, benim kuşağımdan Murat'a kanım ısındığı için dikkatimi çekmişti.” (Ş. Taşlıova 2005:42). Aynı konuda, Ahmet Özdemir ise şu bilgiyi vermektedir: “Öncesini bilmem ama 70'li yılların başından beri ikisini hep yan yana görmüşümdür. Boyları boylarına, soyları soylarına, huyları huylarına uygundur. Yurdun ve yurtdışının dört bir yanını birlikte dolaşır, ne güzel, ne kutsal hizmet verirlerdi. Âşık Veysel'e “Siz âşıklığın son temsilcisi misiniz?” diye sormuşlardı. Ozan Ata; “Hayır” demişti. “Analar ne arslanlar doğurur.” Âşıklık geleneğini yaşatmak, geniş halk kitlelerine ulaştırmak, sevdirmek için anaların doğurduğu arslandı Çobanoğlu da, Taşlıova da...” (Özdemir 2005:45)

³³ Bu makalenin konusu olmamakla birlikte, kısaca değinmek amacıyla şunu söyleyerek yetinmek mümkündür; Geleneği, sadece Türk dilinin konuşulduğu ve Türk'ün var olduğu yerlerde değil, Türkiye içinde en yüksek devlet kademelerinin katılımı dahil olmak üzere,

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Vatan millet aşkı yaktı özünü	Karış karış gezdin tam üç kıtayı
Bu sevda ki hep çağlattı gözünü	Beraberce göyüsledin davayı
Her dem Şeref bilir idi sözünü	Ağlar koydun Şeref Taşlıovayı
Vahde vefa duran Çobanoğlu'ydu	İkinizde çınar boy Çobanoğlu
Sivas Zaralı Halil Topçu	(Cananî 2007:88-89)

Kars Belediyesi tarafından, Kars'ta “âşıklar bayramı” yapılması amacıyla Murat Çobanoğlu da Başkan Naif Alibeyoğlu ile hazırlıkların yürütülmesi için çalışmaktaydı. Ancak, vefat etmesinden önce 2005 yılının mayıs ayında Çobanoğlu'nun da katılımıyla “ilk”i yapılacak âşıklar bayramı, Çobanoğlu'nun vefatı üzerine “Âşık Murat Çobanoğlu Türkiye Âşıklar Bayramı” adıyla aynı yılın kararlaştırılan mayıs ayında düzenlenmiştir. Bu konuyu, Âşık Cananî ağıtının giriş dörtlüğünde anlatmaktadır: “Destanlar yazıldı şanına layık / Sayın üstadımız bay Çobanoğlu / Adına şölenler yarışmalar var / Seni unutmayız ay Çobanoğlu”.

Murat Çobanoğlu'nun çıraklığını yapmış âşıklardan Mürsel Sinan'ın ağıt metninde, ustasına ait mısraları da vererek, sözel ağıt metni ile Çobanoğlu'nun biyografik hayatı arasındaki gerçekliğin örtüştüğünü göstermek yerinde olacaktır; Çobanoğlu'nun, geleneği babası Âşık Gülistan'dan öğrenmesi “Baba Gülistan'dan armağan kaldı”; Çobanoğlu'nun eşi Yıldız Hanım için “Yıldız anam anaların hasıdır”; Çobanoğlu'nun çocuklarının isimleri büyükten küçüğe Şentürk-Nesibe-Nesrin-Ozan Umud hâlidir ancak ağıt metninde kafiye için sıralama değişmiştir “Yavrun Şentürk, Ozan, Nesibe, Nesrin”...

Yukarıda belirttiğimiz gibi, elimizdeki ağıt metinlerinden hareketle Murat Çobanoğlu'nun “sözel biyografik tarihi”ni anlamak için ayrıca hastaneye yatması ve vefatı hakkında, vefatından sonraki gelişmelere dair ağıtlarda verilen bilgilere de yer vermek gerekmektedir: 28 Mart 2005 tarihinde Hacı Bayram camisinde öğleni müteakip kılınan cenaze namazının ardından, Murat Çobanoğlu'nun cenazesi, Keçiören Belediyesi'nin sağladığı araçla Kars'a götürülmüştür. Cenaze aracını, ailesinin, yakınlarının ve hemşehrilerinin bulunduğu otobüs ve özel araçlar takip etmiştir. Tuncay Zavotçu “Çobanoğlu” isimli 14 kıtalık ağıtın 11. kıtasında, cenazenin ve Ankara'dan Kars'a konvoyla gidenleri anlatmaktadır.

Konvoyu yöneldi Kars'a
Duyan geldi ne ki varsa
Bütün ülke battı yasa
İller Çobanoğlu dedi (t.y.:46-47)

---

yurt dışında sanatın ve geleneğin “küresel” boyutta icra edildiği ortamlarda, geleneksel tarz ile modern söyleyişi oluşturup icra etme gibi özellikler, bu “yenilik” ifadesi için bir başlangıç adımı olabilecek niteliktedir.

Çobanoğlu'nun hastaneye yatırılması ve vefatından sonra Kars'ta defnedilmesini Muhittin Toper³⁴, 4 kıtalık "Çobanoğlu" isimli ağıtının ikinci kıtasında;

Duydum Ankara'da yatmışın hasta
Bütün Türk milleti senün'çün yasta
Mezarın yaparlar o serhat Kars'a
Eller Çobanoğlu dedi ağladı

Biçiminde ifade ediliyorken, cenazenin yola çıkmasından önce, 28 Mart günü sabah saat 06.00'da Âşık Şeref Taşlıova, Âşık Yener Yılmazoğlu, Âşık Efendi Susan ve Mete Taşlıova tarafından hastanenin morgundan alınması, Kültür ve Turizm Bakanlığı Güzel Sanatlar Genel Müdürlüğü önüne getirilmesi, Müsteşar Prof. Dr. Mustafa İsen'in katılımı ile yapılan törende tabutuna Türk Bayrağı'nın sarılmasını Âşık Veli Cananî de 14 kıtalık ağıtın 5. dörtlüğünde şöyle ifade etmektedir;

Takdiri hüdadır kader ve kısmet
Merasimle yolcu eyledi devlet
Kartsan Edirneye hüzünlü millet
Kan ağladı Arpaçay Çobanoğlu (Cananî 2007:88-89)

Hastalığı, vefatı, Kars'a götürülüşü ve topağa verililişi hakkında, Âşık Şeref Taşlıova şiirinin sonuna tarih düşerek, "sözel tarihî gerçekliği" 4 kıtalık "Kaybettim" isimli ağıtında dile getirmektedir;

Şeref der ki, elli yıldır tutmuş idik el ele,
Kimse bilmez bu yollarda ne kadar çektik çile,
Yirm'altı mart iki bin beş saat dörde on kala,
Arkadaşım Çobanoğlu, aslanımı kaybettim³⁵.

Murat Çobanoğlu, akranı âşıklar arasında, en fazla kaset çıkaranlardan biridir. O'nun deyişleri, hikâyeli türküleri, hikâye kasetleri, atışma karşılaşma kasetleri son yıllara kadar devam etti. Âşık Şeref Taşlıova, İlhami Demir, Rüstem Alyansoğlu, Yener Yılmazoğlu gibi isimler, bu kasetlerde birlikte okuduğu âşıklardandır. Sivas'ın Porsuk köyünden İbrahim Aydın da 5 kıtalık ağıtında buna değinmektedir;

Derindir bu yaram derin
Doldurulmaz senin yerin
Kasetlerde türkülerin
Göçtü gitti Çobanoğlu

³⁴ Ağıt metni 09 Aralık 2007 tarihinde <http://www.muratsobanoğlu.com/anasayfa.html> adresinden alınmıştır.

³⁵ Âşık Şeref Taşlıova'nın 26 Mart 2006 günü söylediği bu şiiri, "Şeref Taşlıova Arşivi"den alınmıştır.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Sonuç

Bir kısmını bu çalışmaya dahil ettiğimiz ağıt metinlerden hareketle, Âşık Murat Çobanoğlu'nun “sözel hafızada” yaşatılan yönleri, ağıt metinleriyle şunlardır;

- usta bir âşık olduğu
- hikâyecilikteki hüneri
- türkülerinin beğeniyle dinlendiği
- Kızıroğlu Mustafa Bey ile meşhur olduğu
- babası Âşık Gülistan'ı ve babasına çiraklık ettiğini
- Kars âşıklığı için önemi büyük olan Çobanoğlu Âşıklar Gazinosu <kahvesi>

Âşıkların veya halk şiiri tarzında eser üreten hangi sıfatla olursa olsun “kelam ehli”nin Murat Çobanoğlu için oluşturdukları ağıtlar; geneline bakıldığı zaman, başlı başına “sözel tarih” belgesi niteliği taşımaktadır. Sayısı elliye bulan ağıt metinlerinde, temel konu “vefatından duyulan üzüntü” olsa da, âşıklığı anlamaya ve gelenek temsilcilerinden olduğu kadar, halk şiiri vadisine mensup kişilerin gözüyle de âşıklığı okumak mümkündür. Yirminci yüzyıl âşıklığını anlamak için tam da 1950'lerden başlayarak köy düğünleriyle beraber şehir <kahvehane> merkezli âşıklığı geleneksel yapıdan kopmadan, günlük hayata uydurarak yaşatan birkaç isimden biri olan Murat Çobanoğlu'nun hayatını anlamak, aynı zamanda, cumhuriyet dönemi âşıklığının da tarihini öğrenmekle eşdeğerdir, denilebilir. Bunu, babasının âşık olması, geleneği, dünyanın farklı yerlerinde ve çok değişik icra ortamlarında temsil etmesi göstermektedir.

Elimizdeki ağıtların tamamı “dörtlük” yapısındadır. Halk şiirinde görülen; hece eksikliği veya fazlası, kafiye kusurları, durak hataları incelediğimiz ağıtlarda da görülmektedir. Döner ayak örnekleriyle beraber tek ayak kullanımının da örnekleri bulunmaktadır. Her bir dörtlük, Çobanoğlu'nun birer özelliğini kısa kısa ele aldığı şiirlerde genellikle tek ayak kullanılmıştır. Ancak, ağıt metninin tamamına yayılan bir konu olarak Çobanoğlu ele alındığı örneklerde ise anlam “ayak” mısrasına yüklendiği için döner ayak kullanılması yaygındır.

Özellikle Karşı ve Erzurumlu âşıklar başta olmak üzere, bu çalışmaya şiirlerini dahil ettiğimiz “söz erbabı”nın hemen hemen tamamı, hastanede yattığı iki aylık dönem içinde, Murat Çobanoğlu'nu ziyaret etmişlerdir. Bu ziyaretlerde de hastalığının ciddiyeti hakkında bilgi sahibi olunmuştur. Vefatının ardından gerek Ankara Hacı Bayram Camiinde kılınan cenaze namazında gerekse Kars'ta toprağa verilmesi sırasında, ağıt metinlerini incelediğimiz âşık, halk şairi ve ozanların önemli bir kısmı iştirak etmiştir. Bu nedenle, vefatından sonra Çobanoğlu için söylenen ağıtların tamamı, duygunun ve bilginin ifadesi biçiminde görülmelidir.

Kaynaklar

- BALİ, Muhan (1997), *Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayını, Mesleki ve Teknik Açıköğretim Okulu Müdürlüğü Matbaası, Ankara. (X11+291 S.)
- BAŞGÖZ, İlhan (2004), “Ağıt, Sosyal Tarih ve Etnografya”, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayını, Yayına Haz: Öcal Oğuz-Tuba S. Özkan, Başak Matbaacılık, Ankara:15-30.
- BURKE, Peter (2000), *Tarih ve Toplumsal Kuram*, Çeviren: Mete Tunçay, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Numune Matbaacılık, İstanbul. (193 S.)
- CANANÎ, Âşık Veli (2007), *Âşık Şenlik Babaya Sesleniş*, Önder Matbaası, İstanbul. (239 S.)
- ÇAĞLAYAN, Handan (1997) “Anadolu’nun Bazı Yörelerinde Yas Gelenekleri”, *V. Milletlerarası Türk Halk Kongresi Gelenek Görenek İnançlar Sektör Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yayını, Kılıçaslan Matbaacılık, Ankara:87-108.
- ÇELİK, Ali (1994), “Trabzon Yöresi Ağıtları”, *Millî Folklor Dergisi*, Cilt 3, Yıl 6, Sayı 23, Güz, Ankara:18-23.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (1997), “İcra ve İletişim Merkezli Yapısal Kalıplaşmaları İşlevleri Açısından Yazılı Kültür Ortamı Âşık Destanları ile İngiliz Sokak Baladları”, *Millî Folklor Dergisi*, Cilt 5, Sayı 35, Güz, Ankara:28-32.
- ÇOBANOĞLU, Özkul (2000), *Âşık Tarzı Kültür Geleneği ve Destan Türü*, Akçağ Yayını, Ankara. (XIII+386 S.)
- DOSTER, Beşir (2005), “İçimizden Biri Murat Çobanoğlu’na Saygıyla”, *KAI Serhat İleri Dergisi*, Yıl 2, Sayı 5, Mart-Nisan, İstanbul: 30.
- DURBİLMEZ, Bayram (2005), “Âşık Murat Çobanoğlu (1940-2005)”, *Millî Folklor Dergisi*, Cilt 9, Yıl 17, Sayı 66, Yaz, Ankara:119-122.
- DÜŞÜNÜR, Bayram (2006), *Ozanlar Birliği Kültür Derneği Şiir Antolojisi*, Ankara: 88.
- ELÇİN, Şükrü (1998), “Ağıt”, *Türk Dünyası El Kitabı*, Üçüncü Cilt, Üçüncü Baskı, Türk Kültürü Araştırma Enstitüsü Yayını, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara:409-413.
- GÖRKEM, İsmail (1990), Yukarıova (Çukurova) Ağıtları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma (İnceleme-Metin), Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Doktora Tezi), Elazığ:XV+582.
- GÖRKEM, İsmail (2001), *Türk Edebiyatında Ağıtlar-Çukurova Ağıtları Metin-İnceleme*, Akçağ Yayını, Ankara. (XVIII+422 S.)
- GÜNAY, Umay (1992), *Türkiye’de Âşık Tarzı Şiir Geleneği ve Rüya Motifi*, Akçağ Yayını, Reyhan Ltd. Şti., Ankara. (XXV+252 S.)
- HONKO, Lauri (1996), “Ağıtlar: Yeniden Yaratma Yapı ve Tür Problemleri”, (“The Lament, Problems of Genre, Structure and Reproduction”, Genre, Structure and Reproduction in Oral Literature, ‘Edit. L. Honko-V. Voigt’, Akademia Kiado, Budapest 1980, s. 21-40), Çev: Yrd. Doç. Dr. İsmail

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

- Görkem, **Millî Folklor Dergisi**, Cilt 4, Yıl 8, Sayı 29/30, Bahar/Yaz, Ankara:73-80.
- KAFKASYALI, Ali (1998), *Âşık Murat Çobanoğlu Hayatı-Sanatu-Eserleri*, 72 Tasarım Dizgi Fotokopi Ofset, Ankara. (666 S.)
- KAYA, Doğan (2004), *Anonim Halk Şiiri*, 2. Baskı, Akçağ Yayını, Maşer Matbaası, Ankara. (672 S.)
- KÖKSAL, Hasan (1996), “Günümüz Âşık ve Şairlerinde Ağıt Yakma Geleneği”, **Bilim Bilim ve Kültür Dergisi**, Sayı 2, Yaz, Ankara:234-240.
- KÜÇÜK, Sait (2006), “Kars Âşıklık Geleneğini Sorgulamak ve Çobanoğlu”, **Serhat Kültür Dergisi**, Yıl 4, Ocak-Şubat, İstanbul:6-7.
- ÖRNEK, Sedat Veyis (1979), *Anadolu Folklorunda Ölüm*, 2. Baskı, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Yayını, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Basımevi, Ankara. (149 S.)
- ÖZDEMİR, Ahmet Z. (1994), *Öyküleriyle Ağıtlar*, Kültür Bakanlığı Yayını, Milli Kütüphane Basımevi, Ankara. (429 S.)
- ÖZDEMİR, Ahmet (2005), “Murat Çobanoğlu ve Şeref Taşlıova”, **Sarmaşık Kültür Dergisi**, Mayıs, Sayı 2, İstanbul:45-47.
- POYRAZOĞLU, Ahmet (2006), *Bir Heybe Şiir*, Erguvan Yayınevi, İstanbul. (312 S.)
- SEVER, Mustafa (2008), “Toplumsal Bellek ve Geleneksel Eylem Bağlamında Bir Sözel Tarih Metninin Değerlendirilmesi”, **Millî Folklor Dergisi**, Cilt 10, Yıl 20, Sayı 77, Bahar, Ankara:61-68.
- SİNAN, Mürsel (2005), “Ağladı-Çobanoğlu”, **KAI Serhat İlleri Dergisi**, Yıl 2, Sayı 5, Mart-Nisan, İstanbul:31.
- ŞİMŞEK, Esmâ (1991), “Ağıtların Halk Edebiyatının Anlatmaya Dayanan Türleri ile Olan Münasebetleri”, **Millî Folklor Dergisi**, Cilt 2, Yıl 3, Sayı 12, Kış, Ankara:55-58.
- TAŞLIOVA, Şeref (2005), “Arkadaşım Murat Çobanoğlu”, **Sarmaşık Kültür Dergisi**, Mayıs, Sayı 2, İstanbul:42-44.
- TAŞLIOVA, Mete (2006), “Elektronik Cönk Kavramı ve Türk Halkbiliminin Değeri Bilinmeyen Kaynakları”, **Hacettepe Üniv., Türkiyat Araştırmaları Dergisi**, Güz, Sayı 5, Ankara:89-112.
- TOGAN, A. Zeki Velidî (1981), *Tarihte Usûl*, Enderun Kitabevi, 3. Baskı, Aksiseda Matbaası, İstanbul. (XXX+350 S.)
- UFUK, Harika (2008), *Canım Türkiyem*, Malcan Ajans, Bursa. (89 S.)
- ÜÇÜNCÜ, Kemal (2004), “Sözlü Kültür / Tarih Bağlamında Edebî Bir Metin Olarak Otman Baba Vilâyetnâmesi”, **Bilim Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı 28, Kış, Ankara:1-29.
- ÜSTÜNDAĞ, Âşık Orhan (2007), *Hayatı ve Şiirleri-Şiir Pınarı*, Bayrak Matbaa Sanayi, İstanbul. (202 S.)
- YILDIRIM, Dursun (1998), *Türk Bitiği-Araştırma İnceleme Yazıları*, Akçağ Yayını, Ankara, (X+326 S.)

- YILDIRIM, Dursun (2003), “Hikâyeciliğimizde Üçüncü Yaratıcılık Ortamı ve Hikâyeci Eyyübî-i Garîb”, **Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, Nisan 2003/5, Ankara:134-142.
- YILDIRIM, Dursun (2004), “Sözel Tarih Belgesi: Sözel Tarih Metinleri [Kamanlı Mendoğ’un Sözel Tarihine Bağlı Sözel Belge Üzerine Bir Deneme]”, **Türkbilig Türkoloji Araştırmaları Dergisi**, 2004/8, Güz, Ankara:131-154.
- ZAVOTÇU, Tuncay, (t.y.), **Kafkaslardan Esintiler**, (kitabın yayın yeri ve matbaası verilmemiş). (112 S.)

EK:

Ağıt Metinleri³⁶

Çobanoğlu³⁷

Nerdesin aşk bağının civanı	Senlik benlik asla yoktu dilinde
Lale sümbül gonca gülün elvanı	Saz bir madde mana vardı telinde
Muhabbet ehlinin şahı sultanı	Desturu görmüştü pirin elinde
Sohbete haz veren Çobanoğlu’ydu	Bade içip eren Çobanoğlu’ydu
Vatan millet aşkı yaktı özünü	Halil’im der türlü hayale daldım
Bu sevda ki hep çağlattı gözünü	Bu ayağa Doğan Kaya’dan aldım
Her dem Şeref bilir idi sözünü	Rahmet sana üstat biçare kaldım
Vahde vefâ duran Çobanoğlu’ydu	Her müşkili saran Çobanoğlu’ydu

Sivas Zarah Halil Topçu

Çobanoğlu³⁸

Kars kalesinin bülbülü	Kimseyle girmez inada
Sustu derler Çobanoğlu	Bilmem erdimi murada
Bu dünyadan alakasın	Hikaye ve atışmada
Kesti derler Çobanoğlu	Üsttü derler Çobanoğlu
Söylemezdi yoka vara	Sözlerin Hakka götürsün
Gemiyi çekmiş kenara	Demiroğlu gül bitirsin
Gamlı sazını duvara	Cennet köşkünde otursun
Astı derler Çobanoğlu	Besti derler Çobanoğlu

³⁶ Bu başlıkta verdiğimiz metinler; makalenin inceleme kısımlarında bir veya birkaç dörtlüğü kullanan ağıtların dışında kalan ve gerek şekil itibariyle gerekse Murat Çobanoğlu’nu farklı yönleriyle de olsa anlatmış olan örneklerden seçilmiştir. Metinlerde; kasetlerden yaptığımız deşifrelerde âşığın söyleyiş biçimi korunmuş olduğu gibi, yazılı materyal olarak kullandığımız şiir metinlerinde de âşığın yazım biçimi üzerinde bir düzeltmeye gidilmemiştir. İmla hatalarının bu çerçevede görülmesi gerekmektedir.

³⁷ Yrd Doç. Dr. Doğan Kaya arşivi.

³⁸ İsimsiz olarak Âşık Şeref Taşhova’ya gönderilen bu ağıt-destanın, “Demiroğlu” mahlası dışında söyleyeni hakkında bilgi sahibi değiliz.

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Çobanoğlu’na Ağıt

Kars’tan doğdu battı buradan
Baba Murat Çobanoğlu
Ayrılıp da gitti yârden
Baba Murat Çobanoğlu
Ustasıydı ozanların
Rehberiydi yazanların
Dolusuydu kazanların
Baba Murat Çobanoğlu

Sever seni Anadolu
Yürek yanar gözler dolu
Tabutuna sarmış Ali
Baba Murat Çobanoğlu
Düşünür, Çorumlu âşık
Kardeş bildi aldım ışık
Gitti kendiyle barışık
Baba Murat Çobanoğlu

Çorumlu Âşık Bayram Düşünür (2006:88)

Biri Çobanoğlu Biri Reyhani

Aşıkların duvarına taş koydu
Birisi Çobanoğlu biri Reyhani
Savaş verdi bu yollarda baş koydu
Birisi Çobanoğlu biri Reyhani
Bir gemi var sefer günü bilinmez
Gitse bile bu limana gelinmez
Gönüllerin sayfasından silinmez
Birisi Çobanoğlu biri Reyhani

Çok türküler çok destanlar dizdiler
Mana eleyinden tek tek süzdüler
Demir çarık asa ile gezdiler
Birisi Çobanoğlu biri Reyhani
Üstündağ’ım bu gelenler noldular
Vakti geldi birer birer soldular
Bu sanata güzel örnek oldular
Birisi Çobanoğlu biri Reyhani

Karşlı Âşık Orhan Üstündağ (2007:119)

Çobanoğlu³⁹

Kars’tan bir çınar devrildi
Göçtü gitti Çobanoğlu
Yandı ciğerler kavruldu
Göçtü gitti Çobanoğlu
Can ozanların başıydın
Kültürün çene taşıydın
Şenlik Sümmanî eşiydin
Göçtü gitti Çobanoğlu
Derindir bu yaram derin
Doldurulmaz senin yerin

Kasetlerde türkülerin
Göçtü gitti Çobanoğlu
Dostların seni arıyor
Sevenler içten yanıyor
İnsan aslına dönüyor
Göçtü gitti Çobanoğlu
İbrahim’im geçti çağlar
Dumana esir olmuş dağlar
Âşıklar hep sana ağlar
Göçtü gitti Çobanoğlu.

Sivas Porsuk köyü İbrahim Aydın

³⁹ Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya arşivi.

İçimizden Biri Murat Çobanoğlu'na Saygıyla

Bir tel koptu sazımızdan
Atışma yarıda kaldı
Meclis sustu sözümüzden
Muamma yarıda kaldı
Ustası gitti koşmanın
Leb değmez taşlamanın
Kiziroğlu Mustafa'nın
Divanı yarıda kaldı
Kars'ı tanıttı dünyaya
Kafkaslar'dan Avrupa'ya
Aşkı var arşı alaya
Maniler yarıda kaldı
Tarihe sığmaz evsafı
Her dem düz söylerdi lafi

Mateme boğdu etrafı
Gazeller yarıda kaldı
Meclislerde yeri vardı
Benzersiz hüneri vardı
Mızrabında teri vardı
Destanlar yarıda kaldı
Çobanoğlu! Büyük ozan
Unutamaz seni devran
Anılacaksın her zaman
Şarkılar yarıda kaldı
Eksiği çok yazımızın
Yürekteki sızımızın
Doster der ki sözümüzün
Manası yarıda kaldı

Dr. Beşir Doster (Doster 2005:30)

Çobanoğlu

Süphan Dağlarını aşır da gittin
Sen Susuz'a doğru gel Çobanoğlu
Çıldır gölü yüzüp geriye ittin
Kağızman'a doğru gel Çobanoğlu
Aras Çayı geçtin omuzda sazın
Sarıkamış bilmez baharın yazın
Yüreği yanıyor hem oğlun kızın
Arpaçay'a doğru gel Çobanoğlu
Başgediği geçtin buğday sarısı
Toprağınla taşın mısır darısı
Susuz kaldı Aygır gölün yarısı
Akyatağa doğru gel Çobanoğlu
Âşık Reyhanî'yi yalnız bıraktın
Şeref 'le Muhlis'in yüzüne baktın
Âşık Sümmanî'yi yürekten yaktın
Boruklu'ya doğru gel Çobanoğlu

Sazında eş oldu Digor yolunda
Sen de bırakmazdın onu kolunda
Ardahan'la Suzan Dağ'ın ardında
Av Köşkü'ne doğru gel Çobanoğlu
Kara toprakları bağrına bastın
Mart ayında sazı duvara astın
Yağlıca Dağlara ne idi kastın
Selimî'ye doğru gel Çobanoğlu
Yetiştirdin sende nice fidanı
Yener Yılmaz'ların, Zeynel'in hanı
Güllerle donansın mezarın yanı
Çamyazı'ya doğru gel Çobanoğlu
Zeki bulunmadı senin ölünde
Ördekler yüzerdi Turna Gölü'nde
İnsanlar doymadı sazın telinde
Karadağ'a doğru gel Çobanoğlu

Hekimhanlı Zeki Yıldırım

“KİŞİNİN SÖZEL BİYOGRAFİSİ” OLARAK AĞITLAR:
ÂŞIK MURAT ÇOBANOĞLU (1940-2005)

Çobanoğlu'na Ağıt

Âşıklar toplanır Kars'ın elinde
Şu aziz millete kar Çobanoğlu
Irmak gibi çağlar sevgi selinde
Kara toprak sana yar Çobanoğlu
Meyli muhabbet var âşık tezine
Uzun ince yolda döndün özüne
Ram olsun âşıklar senin sözüne
Artık âşıklara pir Çobanoğlu
Türkiye'den bir dağ uçtu o sene
Çoban oldu yara indi derine

Ozanımız dertli vurdu teline
Bizde hüznün matem var Çobanoğlu
Azan yaraların tabip sardı mı?
Naciz bedenini toprak aldı mı?
Otağın ocağın ıssız kaldı mı?
Gondu göçtü şimdi sır Çobanoğlu
Levhi kalem yazmış alında yazı
Unutur mu seni şu öksüz kuzu
Nacizane Seyyah söylüyor sözü
Asıl besler toprak yer Çobanoğlu

Sivash Sultan Seyyah (Ramazan Kabaktepe)

Karşlı Âşık Murat Çobanoğlu'nun Ölüm Yılı Dönümü⁴⁰

Çoban oğlu derlerdi adına
Vururdun bir zaman saza aşığım
Doyamadın şu dünyanın tadına
Karıştın toprağa toza aşığım
Sazın alıp diyar diyar gezerdin
Gördüğün güzele türkü yazardın
Karşıdaki âşıkları ezerdin
Cevap vermezlerdi söze aşığım
Vururdu tellere diyordu peh peh
Ağlardın bir zaman gülerdin kah kah
Gördümki yalanmış bu dünya vallah
Matem yaşatıyon bize aşığım
Büyük âşık idi çok kelam etti
Giderken dostlara hep selam etti

Topraktan temeli toprağa gitti
Geri dönüyorsun öze aşığım
Onbeş günde hastanede yatmışsın
Dostlarına vasiyetini yapmışsın
Bir ay önce memlekete gitmişsin
Sarılmış oğluna kıza aşığım
Çok ahdetmiş konamamış bir dala
Sırayla ölüm gelirmiş kula
Şeref Taşlı ovayla çıkardı yola
Dereli tepeli düze aşığım
Ağırdan alırdı bilirdi işi
Neşeli geçirdi yazıyla kışı
Daha atmışbeş idi gencecik yaşı
Âşık Hayri acır size aşığım

Kayseri Halk Âşıklarından Hayri Toprak

Kaybettim

Gönlüm bir gemiye benzer, limanımı kaybettim,
Felek rotamı şaşırdı, dümenimi kaybettim.
Tayfunların arasında neler oldu bilemem,
Kaderin fırtınasında kaptanımı kaybettim.
Teklik Allah'a mahsustur, yaşamak zor dünyada,
Gerçek sırdaşın yok ise her taraf dar dünyada,

⁴⁰ Yrd. Doç. Dr. Doğan Kaya arşivi.

Şöyle dört yanıma baktım, birçok şey var dünyada,
Ama benim aradığım, imkânımı kaybettim.
Bizler yan yana gelerek bu sanata yön verdik,
Doğduğumuz Serhat Kars'tan her bir yana şan verdik,
Eyvah, ayrılık erişti, o günlere son verdik!
Bir daha geri gelmeyen, zamanımı kaybettim.
Şeref der ki, elli yıldır tutmuş idik el ele,
Kimse bilmez bu yollarda ne kadar çektik çile,
Yirm'altı mart iki bin beş saat dörde on kala,
Arkadaşım Çobanoğlu, aslanımı kaybettim.

Âşık Şeref Taşhova